

DE REFORMATIE

WEEKBLAD TOT ONTWIKKELING VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

DIE UWE JEUGD VERNIEUWT ALS EENS ARENDS PSALM 103:5

Onder redactie van Prof. Dr K. SCHILDER, Kampen.

Medewerkers: Dr H. A. van Andel, Solo; Dr R. E. van Arkel, Utrecht; N. Baas, Amsterdam; Dr Henry Beets, Grand Rapids; Dr H. Bergema, Karoëni; Dr F. A. den Boeft, Rotterdam; Dr E. T. v. d. Born, Heemstede; Mr A. Bouman, Rotterdam; Ir B. ter Brugge, Almelo; Dr K. J. Cremer, Kampen; Mevr. W. Cremer-de Vries, Kampen; Dr R. J. Dam, Kampen; Dr A. C. Drogendijk, Dordrecht; Dr D. v. Dijk, Groningen; Drs D. J. Galle, Kampen; Mevr. G. Gilhuis-Smitskamp, Mijdrecht; Dr J. H. Hagenbeek, Zwolle; Dr J. van Herken, Ermelo; Dr B. Holwerda, Amersfoort; A. Janse, Biggkerke; Dr P. Jasperse, Leiden; Dr G. Keizer, de Steeg; Dr B. A. Knoppers, Amsterdam; Dr J. L. Koole, Vreeland; Dr E. D. Kraan, Vlaardingen; A. Kuiper, Utrecht; Dr J. v. d. Linden, Poerworedjo; Dr S. O. Los, 's-Gravenhage; Mevr. C. E. Th. Luijkemaar Francien-Schreuder, Rotterdam; Dr F. C. Meijster, Rotterdam; G. Meima, Groningen; Dr H. Mulder, Deventer; Dr A. Ringnalda, Ermelo; P. J. Risseuw, 's-Gravenhage; C. Rijnsdorp, Rotterdam; A. Schilder, 's-Gravenhage; Dr G. K. Schoep, 's-Gravenhage; Dr R. Schippers, Wanswerd; Dr J. Smelik, 's-Gravenhage; Dr H. Smilde, Groningen; Drs H. Smitskamp, 's-Gravenhage; Dr N. Streefkerk, Wollega; D. Stroo, Bussum; J. Strikwerda, Zeist; Prof. Dr C. van Til, Philadelphia Pa.; Dr C. Veenhof, Haarlem; Drs M. B. v. 't Veer, Groningen; Dr J. Veldkamp, Hilversum; Prof. Dr D. H. Th. Vollenhoven, Amsterdam; Dr M. Vreugdenhil, Meliskerke; Dr F. de Vries, 's-Gravenhage; Dr J. de Vries, Tilburg; Dr H. J. Westerink, Leiden; Dr D. K. Wielenga, Capelle a. d. IJssel; Mr J. A. de Wilde, 's-Gravenhage; Dr S. U. Zuidema, Solo.

Alle stukken bestemd voor de Redactie zende men aan:
Prof. Dr K. SCHILDER, Vloedijk 101, Kampen.

Drukkers-Uitgevers:
OOSTERBAAN & LE COINTRE N.V., Goes.
Telefoon No. 58. — Postrekening No. 36000.

Abonnement: f 250 per halfjaar bij vooruitbetaling.
Voor 't Buitenland f 750 en voor Ned.-Indië f 6.— per jaar.
Advertentiën: 25 ct. per regel. — Losse nummers f 0.15.

INHOUD: Hoofdart.: „Het koninkrijk Gods en de koninkrijken der aarde“, IV. — Uit de Schrift: Souvereine Eefde, Matth. 25:13. — Kerkelijk leven: „Het verbond Gods“, VIII. De scheuring in Amerika. Een „verschrikkelijke“ verhoudingsbeschouwing. Syrisch, Arabisch, Chaldeenwisch. Artikel XIII K.O., I. Bellamyanspaal? Oneerlijk en misleidend. Ned. Chr. Persbureau. Hulp opleiding predikant Argentinië. De kleine Catechismus van Zach. Ursinus, XII. — Even parkeer: In den kerkelijken weg. — Literatuur en kunst: Een onbevredigde verwachting. — Vrouwenvragen: In de lijn der geslachten. — Persschouw. — Boekbespreking. — Kerknieuws (Generale Synode). — Bijlage: Heidelb. Catechismus bldz. 217—224.

HOOFDARTIKEL

„Het koninkrijk Gods en de koninkrijken der aarde.“
(Art. 36.)

IV.

Calvijn.

De Hervorming keert zich zoowel tegen de Roomsche lijn die de Kerk gelijk stelt met het Koninkrijk, als tegen excessen van de Wederdoopers e.a. Tegenover beide stelt de Hervorming dat het Rijk van Christus geestelijk is of in de harten. Daarmee is de nadruk gelegd op het centrale in het Koninkrijk. Duidelijk blijkt b.v. bij Melanchton, als hij dit centrale tot uitdrukking brengt: „regnum Christi esse spirituale: hoc est Christum sedere ad dexteram patris... Christum non constituere aliud mundi imperium, sed... ita regnare ut velit invocari, exaudire, sanctificare, custodire Spiritu Sanctu eos qui ipsum invocant.“¹⁾ (... dat het Rijk van Christus geestelijk is: dat is dat Christus zit aan de rechterhand des Vaders. Christus constitueert geen aardsch Rijk. Maar Hij regeert... en bewaart degenen die Hem aanroepen door den Heiligen Geest. Geen aardsch Rijk: dat is gekeerd tegen de Wederdoopers e.a. Hij regeert door den Heiligen Geest: dat is tegen de Roomsche Kerk gericht.

Bij Luther is de tegenstelling heel scherp tussen het Rijk van Christus en het regiment van den paus. Die twee staan tegenover elkaar als water en vuur. Luther gaat bij het Koninkrijk overwegend uit van God, zonder daarbij de menselijke activiteit te vergeten. „Aus diesem, welches ist ein Reich des Wortes und Glaubens, wird ein anderes Reich werden, da wir nicht mehr hören und glauben, sondern Gott den Vater und Jesum vor Augen sehen.“²⁾ Deze uitspraak is in zooverre typeerend als hier de bekende tweedeling van het leven bij Luther naar voren komt. Luther breekt wel in de Theologie en de Kerk met het Roomsche systeem — maar in zijn levens- en wereldbeschouwing blijft de indeeling van de natuur en genade doorwerken.³⁾ Voor het bredere terrein dan het Reich des Wortes und Glaubens, krijgt de regering van Christus eigenlijk pas betekenis na den jongsten dag. „De zorg voor de regering der kerk laat hij over aan de overheid en de vorsten... Staat en staatkunde zijn voor Luther iets lagers, ze behoren tot de aardsche zaken, die dingen dezer wereld.“⁴⁾ Hier blijkt dus het Neoplatonisme van Augustinus niet overwonnen. Daarmee blijft natuurlijk het Koninkrijk Gods beperkt tot de Kerk. Van de binding van het Koninkrijk Gods aan een bepaald kerkelijk instituut komt Luther terug. Intussen heeft Luther dus in het punt in kwestie weinig tot den terugkeer tot de

Schrift bijgedragen. Wellicht is het zelfs juist te zeggen dat Luther, met zijn praktische oplossing, waarbij hij de regering van de Kerk aan de burgerlijke overheid overdroeg, het probleem heeft vertoebeld, in plaats van verhelderd.

Zoo komen we nu bij Calvijn. In de eerste uitgave van de Institutie (1536) vinden we verschillende elementen, die we bij Luther aantreffen, terug.⁵⁾ In de tweede uitgave (1539—1554) legt hij allen nadruk op het geestelijk karakter van het Rijk en daarop dat het „in den hemel“ is. God wapent ons tegen den vijand, versiert ons en verrijkt ons met werken en brengt ons tot deelname aan Zijn regiment.⁶⁾ Tenslotte in de derde uitgave (1559), komt de universele zijde van het Rijk op den voorgrond, waarbij de tweezijdige werking van de heerschappij Gods, in het verstoren van de vijanden en het vormen van de burgers ter sprake komt. De volheid van het Rijk breekt aan met de wederkomst van Christus.⁷⁾ Deze noodzakelijke en juiste critiek op het verleden, zegt echter nog niet dat de positieve uitwerking van het eigen standpunt al direct even diep en juist was doordacht. Men mag dit zelfs redelijkerwijs niet direct verwachten. Maar de groote stap vooruit is, dat Calvijn de tegenstelling natuur en genade verwerpt en weer terug gaat op de schriftuurlijke tegenstelling zonde-genade.

Wat nu de Staat betreft, oordeelt Calvijn, dat die van Goddelijken oorsprong is en van God afhankelijk. Het gezag gaat op God terug en dus mag tegen de gevestigde staatsorde ook nooit verzet worden aangeteekend.⁸⁾ Tegen het absolutisme keert zich het instituut der magistratus populares.⁹⁾ Calvijn is het, die de eenheid van heel de Schepping weer gezien heeft en die zich daarom keerde tegen de onderscheiding natuur en genade. Maar anderzijds heeft Calvijn ook weer gezien de groote scheidslijn tusschen Schepper en schepsel; tusschen „God en alles in die kosmische dingen, minder als niks en ydelheid, behalve in so ver God daarin zij guns gebied. Dat is die eenheids-gedachte van Calvijn se sisteem in zij groot geheel“, aldus Du Plessis in A.R. Staatskunde.¹⁰⁾ De grondslag van den Staat is bij Calvijn, aldus Du Plessis: God als Schepper en onderhouder en gebieder, niet God als Herschepper en Verlosser. In dit schema wordt dan ook het onderscheid gezien van Christus als Wereldredder en als Kerkhoofd. Die onderscheiding te zien is het mooie — echter die onderscheiding gelijk te stellen met Christus als wereldredder, als Koning in dienst van God als Schepper en Christus als Kerkhoofd in dienst van God den Herschepper, is meen ik onjuist. Toch klopt met deze gelijkstelling van de twee onderscheidingen, dat Calvijn's opmerkingen over den Staat in hoofdzaak staan in het 4e boek van zijn Institutie onder den titel: „De externis Mediis at Salutem“.

Christus als Wereldredder in dienst van den Schepper is dienstbaar aan en heeft tot doel Christus als Kerkhoofd in dienst van den Herschepper.¹¹⁾ Dan moeten we bedenken, dat Calvijn allereerst theoloog is en man van de Kerk en de vragen van den Staat „het hom nie direk geïnteresseer nie“, doch slechts in zooverre ze betekenis hebben voor de Kerk.¹²⁾ „In elk geval is die Staat tweevoudig in die Godsopenbaring gegrond, n.l. in die voorsienige bestuur Gods, die Schepper en onderhouder en in die gebod van God die Here“. De Staat beteekent heerschappij en rechtsorganisatie. „Die Staat is 'n machtsorganisatie deur God

beslik, maar dis nie blote magt nie — dit is ook 'n boo-persoonlike amp-gesag van die regsorde.“¹³⁾ De Staat heeft zoo ook een taak ten opzichte van de Kerk, die immers ook uitwendige samenlevingsvorm is. „Hoe dit zij, volgens Kalvijn het die Staat ook 'n positieve bevoegdheid op die gebied van die kerkelijke organisatie...“¹⁴⁾ De taak van den Staat in 't algemeen wordt bepaald door zijn wezen als handhaver van 't recht in den vorm van de wet. „Nie soser wetgewing is die roeping nie, as dwangsanksioneering van die wet.“¹⁵⁾ Aan den Staat wordt ook opgedragen de bevordering van den uitwendigen godsdienst. „Die Staat mag wel oordeel oer die doelmatigste maniere om die goddelike natuurregelsbepinsel te positiver ter vervulling van sij taak, maar die beginselen self bepaal die aard van sij werk.“¹⁶⁾ Het gezag van den Staat is anders dan van de Kerk: 't is uitwendig en dwangmatig en 't geldt „as onaantastbare gesag, selfs waar dit die gebod van God met voelo vertree.“¹⁷⁾ God eischt door Zijn uitdrukkelijk gebod tegenover den Staat alleen onderwerping. Verlossing van Staatsgeweld mag dus alleen van Gods Voorzienigheid worden verwacht.¹⁸⁾ Dat gezag is absoluut op het gebied van den Staat. Niet natuurlijk in de Kerk en in 't gezin, enz. Overtreedt de Staatsoverheid voortdurend tegenover andere gezagsdragers, dan verliest ze daarmee zelf haar gezag. Hier treden dan de magistratus populares op. De organisatievorm van den Staat wordt bepaald door Gods voorzienig bestel in de historie.

Om ons nu te bepalen tot het punt in kwestie: Weliswaar zouden wij het gezag van de zichtbare Kerk en ook de bemoeienis van den Staat met de Kerk meer inperken, maar we moeten niet vergeten, dat Calvijn deels door de omstandigheden gedwongen werd en dat hij principiële nooit zijn eigen opvatting en uitwerking van de zichtbare Kerk verabsoluteerd heeft.¹⁹⁾ Hoofdzakelijk dezelfde tekening geeft Dr van Lonkhuyzen in z'n genoemde brochure. Ook hij wijst op de tweevoudige regering van Christus en noemt die, Christus als Middelaar en Christus als Koning van Zijn Kerk. Door deze benaming is weer alle eigenlijke onderscheid verdonkeremaand. Laten we toch uit de Schrift leeren onderscheiden en bij het spraakgebruik van de Schrift ons aanstellen! Christus als Koning in het Koninkrijk en Christus als Hoofd van de Kerk. En dan niet als Calvijn de ééne in opdracht van God den Schepper en de ander in dienst van den Herschepper, maar beide als ambt van den Christus, den Herscheppingsmiddelaar.

Van Lonkhuyzen onderzoekt dan nader de omschrijving van de positieve taak van de overheid voor de Kerk. De overheid moet God dienen op haar terrein en is daarbij gebonden aan de Wet Gods (de Decaloog). En daar de godsdienst de voornaamste kracht van een volk is, moet de overheid de leer der godzaligheid verdedigen. Van Lonkhuyzen wijst op de onjuiste toepassing van het Oude Testament op Nieuw-testamentische toestanden bij Calvijn, waardoor men in Calvinistische landen een Theocratie, naar het voorbeeld van Israël poogde te stichten. Daarbij noemt hij b.v. ook Deut. 13:5, waar gezegd wordt, dat een droomer gedood moet worden. Calvijn merkt daarbij op: „God heeft bevolen de valsche profeten, die de beginselen der vroomheid vernielen en leermeesters en leidslieden „van den afval, met den dood te straffen.“²⁰⁾ Van Lonkhuyzen concludeert dienaangaande: „Wij hebben Calvijn niet te volgen op den weg van zijn Joodsche opvattingen“,²¹⁾ en

5) C. R. XXIX. 93. 94. en 211. 212.

6) C. R. XXIX. 515.

7) C. R. XXX. 666.

8) Stellinga, a.w. p. 232, 233.

9) Calvijn, Institutie IV. 20. 31.

10) L. J. du Plessis, Die Staatstheorie van Jean Calvin in:

A. R. Staatskunde, 6, 1932, p. 184.

11) Du Plessis, p. 200, 201.

12) Du Plessis, p. 277.

13) Du Plessis, p. 281.

14) Du Plessis, p. 283.

15) Du Plessis, p. 283.

16) Du Plessis, p. 284. Inst. IV. 20. 2—3, 9—13, 14—16.

17) Du Plessis, p. 291.

18) Du Plessis, p. 292.

19) Du Plessis, p. 464.

20) Van Lonkhuyzen, p. 28, 29.

21) Van Lonkhuyzen, p. 34.

1) Melanchton, Loci theol. 1535 (C. R. XXI. 519).

2) Weisz, Die Idee, p. 36. Luther E. A. 6. 38.

3) Dooyeweerd, De Christelijke Staatsidee, p. 19.

4) Van Lonkhuyzen, De Schriftuurlijke grondgedachte...

p. 16.